УДК 346.9: 347.512.4
DOI https://doi.org/10.32782/cuj-2023-4-5

Полосенко Ксенія Василівна
аспірантка
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-1325-4467

СУБ'ЄКТИ СОЛІДАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПРОЦЕДУРІ «СКВІЗ-АУТ»

У статті проаналізовано останню судову практику з розгляду справ щодо стягнення міноритарними акціонерами справедливої компенсації за акції, викуплені внаслідок реалізації процедури обов'язкового продажу акцій на вимогу особи (осіб, що діють спільно), яка (які) є власником домінуючого контрольного пакета акцій, у контексті належних відповідачів. Визначено сутність, умови застосування та закордонна практика реалізації доктрини «підняття корпоративної вуалі», яка спростовує принцип прямої відповідальності боржника за своїми зобов'язаннями для недопущення зловживання корпоративною структурою недобросовісних суб'єктів. Адже саме вона була покладена в обґрунтування позиції Верховного Суду про притягнення емітента, заявника публічної вимоги, його афілійованих осіб, третіх осіб, що діють спільно з ним, і кінцевого бенефіціарного власника до солідарної відповідальності щодо відшкодування збитків. Окреслено проблему іноземного структурування національних компаній, що виступає законною схемою для зловживання правом та уникнення майнової відповідальності суб'єктом, який фактично є вигодоодержувачем (контролером), враховуючи можливість викупу акцій за процедурою «сквіз-аут» іншими особами, крім мажоритарного акціонера. З огляду на правову позицію Верховного Суду наведено фактичні передумови (закладений у положеннях ст. 95 Закону України «Про акціонерні товариства» ризик зловживань процедурою викупу акцій; відсутність майнової стабільності емітентів у сучасних умовах) і перспективи реалізації такого підходу (відповідність його закордонній судовій практиці притягнення контролюючої особи до відповідальності; надання додаткових гарантій міноритарним акціонерам щодо дотримання залученими до процедури викупу акцій суб'єктами принципу справедливості, добросовісності та розумності власних дій).

Ключові слова: *корпоративні спори, корпоративна відповідальність, обов'язковий продаж акцій, зловживання правом, відшкодування збитків, доктрина «підняття корпоративної вуалі», контроль.*

Polosenko K. V. SOLIDARY LIABILITY SUBJECTS IN THE "SQUEEZE-OUT" PROCEDURE

The article analyzes the latest judicial practice in the consideration of cases for recovery of fair compensation by minority shareholders for shares purchased as a result of the mandatory sale of shares at the request of a subject (subjects acting jointly), who owns a dominant controlling stake, in the context of the proper defendants. The essence, conditions of application and foreign practice of the implementation of the doctrine of "piercing the corporate veil", which refutes the principle of direct liability of the debtor for his obligation in order to prevent abuse of the corporate structure by unscrupulous subjects. Because it was used as a basis for the position of the Supreme Court on the involvement of the issuer, the applicant of a public demand, its affiliates, third parties acting together with it and the ultimate beneficial owner in joint and several liability for damages are defined. The problem of foreign structuring of national companies, which acts as a legal scheme for the abuse of right and avoidance of liability by the subject that is actually the beneficiary (controller), taking into account the possibility of share purchase according the "squeeze-out" procedure by other subjects besides the majority shareholder is outlined. Supporting the legal position of the Supreme Court, the actual preconditions (the risk of abuse of the share purchase that established in the provisions of Article 95 of the Law of Ukraine "On joint-stock companies"; lack of financial stability of issuers in modern conditions) and prospects for the implementation of such an approach (its compliance with foreign judicial practice of holding the controlling person accountable; provision of additional guarantees to minority shareholders regarding compliance by subjects involved in the share purchase procedure with the principle of fairness, good faith and reasonableness of their own actions) are given.

Key words: *corporate disputes, corporate liability, mandatory sale of shares, abuse of right, damages, the doctrine of "piercing the corporate veil", control.*

© Полосенко К. В., 2023

Вступ. Доктрина «підняття корпоративної вуалі», ігноруючи майнову самостійність і відокремленість юридичної особи, спростовує принцип прямої відповідальності боржника за своїми зобов'язаннями та являє собою сукупність застосовних судом прийомів і методів для протидії зловживанню статусом юридичної особи (корпоративною формою) з боку недобросовісних суб'єктів, які впливають на діяльність юридичних осіб і фактично контролюють їх.

Механізм «підняття корпоративної вуалі» вважається давно відомим і вживаним у практиці зарубіжних країн як англо-американської правової сім'ї, так і романо-германської. Найбільш повно його застосовують у США та Великій Британії, окремі ж прояви існують в Австралії, Австрії, Бельгії, Іспанії, Нідерландах, Німеччині, Франції, Швейцарії, Швеції, Японії [1, с. 130]. Поширене застосування доктрини «підняття корпоративної вуалі» обумовлене метою, яку вона переслідує, а саме досягнення справедливості, забезпечуючи баланс інтересів усіх учасників спірних правовідносин, що власне і становить інтерес для міноритарних акціонерів у процедурі «сквіз-аут» у випадку судового вирішення спору, який стосується стягнення недоотриманої суми справедливої компенсації за викуплені акції.

Матеріали та методи. З огляду на таку природу ця доктрина стала предметом досліджень багатьох закордонних і вітчизняних науковців: С. Congote, Д. Аббасової, О. Воловик, М. Єреми, Ю. Жорнокуя, Т. Карнаух, Я. Кузишина, Д. Макіяна, В. Махінчука, Ю. Соколовської, О. Хашко. Достатньо велика увага приділяється і аналізу позицій суддів українських судів з боку практикуючих юристів, які безпосередньо залучені до цієї сфери, таких як Л. Бєлкін, Я. Брич, О. Кологойда, Б. Прибора та ін.

Як зауважує С. М. Congote, реалізація обов'язкового викупу акцій на вимогу мажоритарного акціонера (групи осіб) має використовуватися для сприяння відповідній діловій практиці чи корпоративній меті, що загалом в подальшому зможе підвищити конкурентоспроможність бізнесу, однак межі між вигідним, корисним сквіз-аутом і зловживанням правами більшості все частіше стають розмитими [2, с. 1].

Розглядаючи останню практику в Україні щодо категорій справ про відшкодування збитків (грошових коштів у розмірі різниці між справедливою ціною акцій і ціною, визначеною в публічній безвідкличній вимозі, за якою відбувся викуп акцій у процедурі «сквіз-аут»), зазначимо, що Верховний Суд у справі № 905/671/19 [3] висловлює позицію щодо можливості солідарної відповідальності не лише заявника публічної безвідкличної вимоги (покупця) або емітента (як це було у справі № 910/12591/18 [4]), а й інших учасників групи стосовно викупу: афілійованих осіб заявника (справа № 905/830/21 [5]), третіх осіб, залучених до придбання міноритарного пакета акцій, або кінцевого бенефіціарного власника, що суттєво вирівнює позиції сторін у процедурі «сквіз-аут».

Отже, цей підхід стосовно суб'єктів відповідальності становить інтерес, у зв'язку із чим з використанням методів аналізу, індукції, а також формально-догматичного та порівняльно-правового методів українська практика застосування доктрини «підняття корпоративної вуалі» в межах реалізації процедури «сквіз-аут» порівняно із зарубіжним досвідом її застосування потребує більш глибокого дослідження, що і визначає мету статті.

Результати. Насправді, обґрунтованість такого висновку Верховного Суду підтверджується загальним підходом країн, які застосовують «підняття корпоративної вуалі» з урахуванням особливостей і відмінностей, які викликані приналежністю тієї чи іншої країни до певної правової сім'ї.

Загалом доктрина «підняття корпоративної вуалі» охоплює такі субінститути:

1) пряма відповідальність контролюючої корпорацією особи, яка правомочна давати вказівки та визнавати напрями діяльності юридичної особи. Така відповідальність може охоплювати: відповідальність єдиного учасника, засновників (учасників, акціонерів), посадових осіб органів управління;

2) відповідальність материнської компанії за борги дочірньої [6, с. 147];

3) додаткова відповідальність учасника товариства за його боргами у випадку банкрутства останнього [7, с. 340].

Фактичною підставою до притягнення суб'єкта до відповідальності є його винні дії або бездіяльність, що завдає збитків (шкоди) як самій юридичній особі (наприклад, доведення його до банкрутства), міноритарним учасникам (порушення їх права на власність – частку в статутному капіталі та дивіденди), так і кредиторам юридичної особи (недостатність майна юридичної особи – боржника для задоволення вимог кредиторів вумежах процедури банкрутства).

У Великій Британії та США, звідки з'явився механізм «підняття корпоративної вуалі», його застосування базується на напрацьованих судовою практикою тестах. В англійських судах допускається підняття «корпоративної вуалі» за встановленням: 1) статусу «фасаду» компанії (що приховує справжні факти); 2) фіктивності компанії (sham), через неї лише переводяться активи до кінцевого бенефіціара; 3) задіяння такої компанії в недобросовісних діях акціонерів (бенефіціарів) з метою уникнення існуючих обов'язків; 4) цього вимагають інтереси справедливості; 5) компанія є тією ширмою (mere facade), завдяки якій акціонери уникають відповідальності за неналежну поведінку; 6) «підняття корпоративної вуалі» не завдасть шкоди третім особам [8, с. 90].

Повертаючись до обставин справ, розглядуваних Верховним Судом, що згадувалися вище (Україна), а також справ № 905/993/21 [9], № 905/2204/21 [10], що були на розгляді поки лише суду першої інстанції, зазначимо, що, незважаючи на різних міноритарних акціонерів (позивачів) і національних емітентів (акціонерних товариств, акціонерами яких вони були), у спорах фігурували ті самі співвідповідачі (нерезиденти): заявники вимог, що в групі осіб володіли частиною в мажоритарному пакеті або були афілійованими особами – нерезидентами, сукупність прямого або опосередкованого володіння акціями яких разом з акціонерами емітента давала право на ініціювання процедури «сквіз-аут» («єдина економічна група»). Тому необхідним видається розгляд питання застосування відповідальності через доктрину «підняття корпоративної вуалі» за умов структурування національних компаній із використанням іноземних юрисдикцій.

Отже, міжнародне структурування бізнесу слугує меті побудови прозорої корпоративної структури для залучення іноземних інвесторів, кредиторів, підвищення оборотоздатності та захищеності бізнесу, його укрупнення, отримання доступу до виходу на зовнішні ринки й укладання договорів із застосуванням права іноземних держав [11]. Однак, як зауважує Ю. Курило, велика кількість українських компаній через іноземні холдингові компанії, крім диверсифікації активів, ризиків та операцій, розглядають подібне структурування як спосіб виведення прибутку з України з мінімальними податковими наслідками, наприклад, у вигляді відсотків за позикою, сплати роялті, дивідендів, або для приховування інформації про бенефіціарів. Тож такі холдинги можуть існувати формально, при цьому не мати за кордоном офісу і не вести там діяльність [12].

Іноземна практика враховує такий варіант поведінки і на рівні законодавства за виконанням певних умов передбачає «підняття корпоративної вуалі». Закон ФРН «Про акціонерні товариства» 1965 р. захищає права акціонерів і кредиторів підконтрольного товариства обов'язком контролюючої компанії компенсувати збитки, пов'язані з діяльністю останньої. Залежність таких компанії може бути за законом (контрольний пакет) і де-факто (шляхом договірних відносин), яка встановлюється в кожній конкретній справі в режимі ad hoc [8, с. 92]. І якщо виявляється будь-який із цих видів контролю, то вина, невигідність правочинів для компаній, над якими здійснюється контроль, презюмується, а тому доказування збитків не вимагається [13].

У чинному законодавстві України обмежено присутні елементи «підняття корпоративної вуалі» для захисту прав кредиторів залежного підприємства від рішень материнського. У ч. 6 ст. 126 Господарського кодексу України закріплена відповідальність холдингової компанії за зобов'язаннями корпоративного

підприємства в разі неплатоспроможності (банкрутства) останнього з вини холдингової компанії [14]. Проблема цієї статті полягає в поширенні її лише на холдингові компанії (акціонерні товариства), які зареєстровані саме з назвою «холдингова компанія», що фактично ігнорує можливість встановлення фактичного контролю для інших корпоративних структур [15]. Тож поза межами подібної відповідальності залишаються будь-які інші асоційовані підприємства з простою та вирішальною залежністю [16, с. 99]. Хоча раніше, у попередній редакції цієї ж статті, до прийняття Закону України «Про холдингові компанії в Україні» 15 березня 2006 року, вживалися поняття «контролююче», «дочірнє» підприємства та додатково передбачалася відповідальність контролюючого підприємства за збитки, завдані дочірньому підприємству через укладання невигідних для останнього угод або операції з вини контролюючого підприємства.

Щодо відповідальності кінцевого бенефіціарного власника, то існує позитивна закордонна практика. У справі Pioneer Concrete Services Ltd v. Yelnah Pty Ltd Комерційний суд Австралії зазначив, що «проникнення під корпоративну вуаль» означає встановлення в діях компаній елементів обману або зловживань (fraud/injustice) [7].

Згідно з п. 30 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 3361-IX від 06.12.2019, кінцевий бенефіціарний власник – це будь-яка фізична особа, яка здійснює прямий / непрямий вирішальний вплив (контроль) на діяльність, у цьому випадку юридичних осіб, у тому числі через ланцюг контролю / володіння [17]. Проте проблемним є те, що не всі компанії розкривають кінцевого бенефіціара з таких причин: 1) недосягнення порогу володіння 25 % статутного капіталу юридичної особи; або 2) кінцевий бенефіціар зареєстрований в офшорній зоні чи на окупованій території [18].

Відповідно до ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства кінцевий бенефіціарний власник підпадає під формулювання «інші особи» та несе субсидіану відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи – боржника за відсутності в нього майна та доведення останнього до банкрутства з власної вини [19]. Однак недоліками є те, що: 1) наведена стаття не містить обов'язку ліквідатора приймати рішення про покладення на контролюючих осіб субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями юридичної особи-боржника [6, с. 139–140]; 2) стягнуте з осіб майно спрямовується в ліквідаційну масу, після чого розподіляється на борги кредиторів, що покладає непропорційний тягар на акціонера, який позбавлений прав на акції.

Хоча зазвичай відповідальність кінцевого бенефіціарного власника є субсидіарною, у розрізі спорів щодо сквіз-аута видається необхідним його також притягати до солідарної відповідальності з іншими відповідачами за збитки, завдані міноритаріям, за явної ситуації отримання саме ним вигоди від викупу акцій, ініційованого іншим суб'єктом. Адже практика визнання ініціатора процедури «сквіз-аут» «фасадом» уже була у справі № 905/671/19.

Висновки. Узагальнюючи все вищевикладене, можна дійти висновку про обґрунтованість підходу Верховного Суду щодо «підняття корпоративної вуалі» та покладення солідарної відповідальності за збитки, завдані міноритарним акціонерам, на широке коло осіб у процедурі «сквіз-аут» на підставі ст. 1190 Цивільного кодексу України та ст. 227 Господарського кодексу України. По-перше, як вказав сам Верховний Суд, ризик наявності зловживань уже закладений у нормі Закону України «Про акціонерні товариства», на сьогодні це ст. 95, де вказується, що ініціювати примусовий продаж (бути покупцем акцій) може як власник домінуючого контрольного пакета акцій, його афілійована особа, так і треті особи, які діють спільно з ним, тобто навіть номінальна (технічна) особа (у т. ч. нерезидент), яка не має активів або спеціально створена чи придбана для участі у сквіз-ауті і в подальшому буде ліквідована або не матиме достатньо майна, щоб відповідати за зобов'язаннями,

що, очевидно, схоже на шахрайські дії [20]. По-друге, враховуючи поширену раніше практику звернення міноритарних акціонерів із позовом до емітента (адже саме товариство отримує вигоду від викупу через суттєве зниження витрат) з огляду на доступність його активів для стягнення, то з врахуванням теперішніх в Україні обставин, що негативно впливають на стабільність господарської діяльності, а звідси і майнову стабільність, прогресивною з боку Верховного Суду є позиція щодо солідарної відповідальності й інших осіб, у тому числі кінцевого бенефіціарного власника. По-третє, така практика є важливою для захисту прав акціонерів на отримання належної компенсації за вилучені акції в процедурі «сквіз-аут», адже не дозволить недобросовісним суб'єктам у майбутньому використовувати законні схеми структурування власності для зловживання правом та уникнення майнової відповідальності, що лише зміцнить дотримання принципів справедливості, добросовісності, розумності, яким мають відповідати дії будь-якого суб'єкта за ст. 3 Цивільного кодексу України.

Література

1. Жорнокуй Ю. М. Доктрина «проникнення за корпоративну вуаль»: світовий досвід та сучасні реалії українського правозастосування. *Форум права*. 2016. № 4 . С. 127–132.

2. Congote C. M. Squeeze outs: the elimination of the minority problem and the bashful evolution of corporate law in Colombia: monograph, Bogota: Pontifical Javeriana university, 2015. 54 c.

3. Постанова Верховного Суду від 15.06.2022 у справі № 905/671/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104987465.

4. Постанова Верховного Суду від 28.04.2021 у справі № 910/12591/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/96822309.

5. Постанова Верховного Суду від 24.04.2022 у справі № 905/830/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104164904.

6. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах: дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03. Прикарпат. нац. ун-т. ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2019. 260 с.

7. Жорнокуй Ю. М. Цивільно-правова природа корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2016. 476 с.

8. Махінчук В. М. Зарубіжний досвід застосування доктрини «зняття корпоративної вуалі» (piercing the corporate veil). *Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. 2015. № 1151. Вип. 19. С. 89–93.

9. Рішення Господарського суду Донецької області від 04.07.2023 у справі № 905/993/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111997680.

10. Рішення Господарського суду Донецької області від 04.07.2023 у справі № 605/2204/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112201362.

11. Грамацький Е. М. Побудова бізнесу. Виклики. URL: https://gramatskiy.com/uk/postroenie-biznesa.

12. Курило Ю. Очікування vs реальність: що зміниться для українського бізнесу в іноземних юрисдикціях у 2020 році. *Mind.* 2019. URL: https://mind.ua/openmind/20205984-ochikuvannya-vs-realnist-shcho-zminitsya-dlya-ukrayinskogo-biznesu-v-inozemnih-yurisdikciyah-u-2020-roci.

13. Проникаючи за корпоративну вуаль. *Правовий тиждень.* URL: http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121445.

14. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15.

15. Кузишин Я. В. Доктрина підняття корпоративної вуалі. Правознавець. URL: http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/18629/%CA.

16. Воловик О. Межі відповідальності акціонерів: проблеми і перспективи правового регулювання. *Юридична Україна*. 2010. № 1. С. 97–101.

17. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню росповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 316-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text.

18. Кінцевий бенефіціарний власник: хто це? *Аналітична система YorControl.* 2019. URL: https://youcontrol.com.ua/topics/kintsevyy-benefitsiarnyy-vlasnyk-khto-tse/.

19. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text.

20. Бєлкін Л. «Метінвест» все ж таки обібрав акціонерів через сквіз-аут. *Stockworld.* 2022.URL: https://www.stockworld.com.ua/ru/column/metinvest-vse-zh-taki-obibrav-aktsioneriv-cherez-skviz-aut.

References

1. Zhornokui, Yu.M. (2016). Doktryna «pronyknennia za korporatyvnu vual»: svitovyi dosvid ta suchasni realii ukrainskoho pravozastosuvannia [Doctrine «penetration behind the corporate veil»: world experience and modern realities of Ukraine law enforcement]. *Forum prava - Law forum*. № 4, 127–132 [in Ukrainian].

2. Congote, C.M. (2015) Squeeze outs: the elimination of the minority problem and the bashful evolution of corporate law in Colombia. Bogota [in English].

3. Postanova Verkhovnoho Sudu [Resolution of the Supreme Court] № 905/671/19 (2022). Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104987465 [in Ukrainian].

4. Postanova Verkhovnoho Sudu [Resolution of the Supreme Court] № 910/12591/18 (2021). Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/96822309 [in Ukrainian].

5. Postanova Verkhovnoho Sudu [Resolution of the Supreme Court] № 905/830/21 (2022). Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104164904 [in Ukrainian].

6. Sokolovska, Yu.V. (2019). *Uchasnyky pidpryiemnytskykh tovarystv yak subiekty tsyvilno-pravovoi vidpovidalnotsi u korporatyvnykh vidnosynakh [Participants of entrepreneurial companies as subjects of civil liability in corporate relations].* Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

7. Zhornokui, Yu.M. (2016*). Tsyvilno-pravova pryroda korporatyvnykh konfliktiv v aktsionernykh tovarystvakh [Civil law nature of corporate conflicts in joint-stock companies].* Kharkiv [in Ukrainian].

8. Makhinchuk, V.M. (2015). Zarubizhnyi dosvid zastosuvannia doktryny «zniattia korporatyvnoi vuali» (piercing the corporate veil) [Foreign experience of applying the doctrine of «piercing the corporate veil» (piercing the corporate veil)]. *Visnyk Khark. nats. un-tu im. V.N. Karazina – Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University*. № 1151, Vyp. 19. S. 89–93 [in Ukrainian].

9. Rishennia Hospodarskoho sudu Donetskoi oblasti [Decision of the Commercial Court of Donetsk region] № 905/993/21 (2023). Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/111997680 [in Ukrainian].

10. Rishennia Hospodarskoho sudu Donetskoi oblasti [Decision of the Commercial Court of Donetsk region] № 905/2204/21 (2023). Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112201362 [in Ukrainian].

11. Hramatskyi, E.M. Pobudova biznesu [Building a business]. *Vyklyky – Challenges*. Retrieved from: https://gramatskiy.com/uk/postroenie-biznesa [in Ukrainian].

12. Kurylo, Yu. (2019). Ochikuvannia vs realnist: shcho zminytsia dlia ukrainskoho biznesy v inozemnykh yurysdyktsiiakh u 2020 rotsi [Expectations vs reality: what will change for Ukrainian business in foreign jurisdictions in 2020]. *Mind*. Retrieved from: https://mind.ua/openmind/20205984-ochikuvannya-vs-realnist-shcho-zminitsya-dlya-ukrayinskogo-biznesu-v-inozemnih-yurisdikciyah-u-2020-roci [in Ukrainian].

13. Pronykaiuchy za korporatyvnu vual [Penetrating the corporate veil]. *Pravovyi tyzhden – Legal week.* Retrieved from: http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121445 [in Ukrainian].

14. Hospodarskyi kodeks Ukrainy, Zakon Ukrainy [Commercial Code of Ukraine, Law of Ukraine] № 436-IV (2003). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 [in Ukrainian].

15. Kuzyshyn, Ya.V. Doktryna pidniattia korporatyvnoi vuali [Doctrine of lifting the corporate veil]. *Pravoznavets – Legal scholar.* Retrieved from: http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/18629/%CA [in Ukrainian].

16. Volovyk, O. (2010). Mezhi vidpovidalnosti aktsioneriv: problem I perspektyvy pravovoho rehuliuvannia [Limits of shareholder liability: problems and prospects of legal refulation]. *Yurydychna Ukraina – Legal Ukraine.* № 1, S. 97–101 [in Ukrainian].

17. Pro zapobihannia ta protydiiu legalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rospovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia, Zakon Ukrainy [On Prevention and Counteraction to Legislation (Laundering) of Criminal Proceeds, Terrorism Financing and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction, Law of Ukraine] № 316-IX (2019). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text [in Ukrainian].

18. Kintsevyi benefitsiarnyi vlasnyk: khto tse? [Ultimate beneficial owner: who is it?] *Analitychna systema YorControl - Analitical system* (2019). Retrieved from: https://youcontrol.com.ua/topics/kintsevyy-benefitsiarnyy-vlasnyk-khto-tse/ [in Ukrainian].

19. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva, Zakon Ukrainy [Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures] № 2597-VIII (2018). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text [in Ukrainian].

20. Bielkin, L. (2022). «Metinvest» vse zh obibrav aktsioneriv cherez skviz-aut [«Metinvest» still tool shareholders through squeeze-out]. *Stockworld.* Retrieved from: https://www.stockworld.com.ua/ru/column/metinvest-vse-zh-taki-obibrav-aktsioneriv-cherez-skviz-aut [in Ukrainian].